

ПО ПЕТИТЕ НА ИЗПЪЛЗВАЩИЯ СЕ СМИСЪЛ*

Богдан Богданов

Българският превод на *Ревнивата грънчарка* на Клод Леви-Строс се появява почти десет години след френската публикация на книгата (1985 г.). Закъснението изглежда още по-значително, ако това е, така да се каже, официалното представяне на именития етнолог с цялостно съчинение на български. Повдига се и въпросът, дали за тази цел не би била по-подходяща основната теоретична работа на Леви-Строс *Дивата мисъл*? Но към кого всъщност е адресиран преводът на *Ревнивата грънчарка* и какво се подчертава в него: делото на етнолога, който във всички случаи работи с емпиричен материал и чието послание е за специалисти, или методиката на структуралиста теоретик, който търси проявите на митологическото мислене навсякъде и в собствените анализи и по този начин се обръща към възможно най-широката научна аудитория.

В книгите на Леви-Строс тези две дейности се осъществяват успоредно и вътрешно зависимо. Емпиричният материал е обилен, конкретен, придобит полево от етнолога. Начинът на анализиране е внимателно развиван, допълван с нови аргументи от области, които нямат нищо общо с етнологията, преценяван в най-широкия възможен контекст. Две взаимно оглеждащи се страни. В това, струва ми се, е извънвременната стойност на почерка на френския етнолог - в осъзнаването на собствените мислителни процедури на фона на предмета на митологическото мислене, в измъкването от конкретната материя за неочаквани и неспецифични обобщения. В това отношение *Ревнивата грънчарка* е може би най-показателният текст на Леви-Строс.

От една страна тук продължава работата на етнолога в неговото предпочитано поле - двете Америки. След голямата тема, развита в четирите тома на *Митологика*, научния епос на Леви-Строс за произхода на готварския огън, се захваща темата за произхода на грънчарската глина. Двете теми са свързани - според митологическите представи огънят и глината са универсални посредници между земния и небесния свят. Въвлечени са и други разглеждани или предстоящи теми. *Ревнивата грънчарка* е като творба на Моцарт, в която всичко е ново и едновременно познато. Започването и завършването са рамка за временното спиране на безкрайната научна творба, занимаваща се с митологията и сама влизаща в нейната постоянно разрастваща се тъкан. Продължение на *Митологика*, *Ревнивата грънчарка* е същевременно нов вариант на *Дивата мисъл* (1962 г.), която пък повтаря акцентите на *Структурална антропология* (1958 г.), на свой ред по друг начин изпълнена наново в *Структурална антропология 2* (1973 г.).

И в този случай по типичен за Леви-Строс маниер на подреждане след първата партия на анализите е развита втората, по-кратка теоретична - за логиката на митовите и за особеностите на мисленето на психоаналитиците, финалът демонстрира блестящо и остроумно възможностите на структуралната методика - събрани са в обща арматура трагедията *Едип цар* на Софокъл и комедията *Сламената шапка* на Лабиш. Страстта по търсене на общото в раздалеченото и

* Клод Леви-Строс. *Ревнивата грънчарка*, С. 1994, с. 5-18.

привидно неподобното, за чието удовлетворяване са толкова подходящи митовете на съвременни традиционни общества, намира подходяща материя и в литературата, този специфично етиологичен предмет. В заключителния акорд на книгата Леви-Строс не за пръв път прави следното внушение - етнологията е наука за текстовете на всички култури, за нея има толкова раздалечени дискурси, за които да не се намери приютяващата рамка на определена свръх структура.

Този маниер на анализиране би трябвало да изглежда парадоксален за традиционната етнология, ако развитието ѝ след това на филологията и историята във втората половина на миналия век следва от окончателното капитулиране на единната вселена на метафизическата истинност и от все по-укрепващия постулат за множествеността на човешките светове. Разбира се, специално етнологията не изпада в крайната вяра за съществуването на много специфични светове. Макар и да работи с различни общества, тя винаги има пред очи свързващата ги идеология, първобитната митология с нейните общи принципи на ориентиране на света. Митологията е, така да се каже, малката, конкретна метафизика, свързваща традиционните общества.

Но Леви-Строс не зачита и тези граници. Оттук и оригиналната му позиция, своеобразно отрицание на етнологията вътре в етнологията - между традиционните и съвременните общества не съществува межда, съвременното съзнание също има своята дива страна, която може да се изследва с методиката на структуралния анализ, митологическо, т. е. идеологическо е и научното мислене, дори и мисленето на специалиста по диво мислене. Доколкото хуманитарната наука се занимава с анализиране на мисленето на другите за света, достоен предмет за изследване са трайните стереотипи на мисленето, пазените структури. Това е скритото твърдение в изследванията на Леви-Строс - никакво влизане в конкретен свят не е възможно без компенсиращо излизане в простора на гледната точка на човека изобщо. Сякаш една нова метафизика подравя устоите на етнологията, занимаваща се с традиционните общества като с нещо в себе си. Анализирайки техните митове, също като тях Леви-Строс разрушава заедно с историята и нивото на приключеността им. В неговата гледна точка битието на митовете продължава в едрите стереотипи на съвременното мислене, в постоянно възпроизвеждащата се техника на дивата мисъл.

Разбира се, Леви-Строс не е метафизик в стария смисъл на думата, той философства вътре в конкретността на определена материя. Привлича го улавянето на механизмите на мислително реагиране, фиксирането на константи. Интересува го устойчивата игра на човешкия интелект и ни най-малко историческото или метафизическото значение на термините на тази игра. Поне на пръв поглед Леви-Строс прилича на съвременните философи, които бягат от света на идеите и значенията в името на по-ефективното нецентрирано философстване, което не твърди, а реинтерпретира съществуващите интерпретации. Но зависи от гледната точка. За мислител от по-младото поколение като Жак Дерида е по-скоро обратно - Клод Леви-Строс остава в руслото на старата антропоцентрична метафизика. Независимо от компромисното присъствие на игров и деконструктивен елемент в неговото мислене то продължава да е зависимо от принципния емпиризъм и центризм, диктуван от етнологията.

Ревнивата грънчарка може да бъде четена и ползвана по много начини. Това важи за всяка книга, особено за значителната. Значителността се измерва с възможността да се включва в много контексти. В случая при закъснялото публикуване у нас и факта, че книгата е фрагмент от творчеството на автор, който преди две десетилетия е бил на върха на теоретическата вълна, има смисъл да се опитаме да разположим неговия начин на мислене върху историческата карта на европейската хуманитарна наука. Това изглежда възможно, защото, макар все още работещ и пишещ, Леви-Строс принадлежи на период, който изглежда приключил. Именитият френски етнолог беше между героите на авангарда в периода на структурализма. Сега, след като епохата на шестващата структурална методика е вече приключила, е време да се осъзнае, че структурализмът положи началото на интердисциплинарната вълна в световната наука. Приносите на Леви-Строс са в две насоки - първо, че превърна етнологията в методологическа наука и, второ, че помогна на хуманитарните изследвания да се освободят от притисналата ги частност и да се погрижат сами за своята методология. Големият пример е Сосюр. Леви-Строс следва неговата семиология дотам, че по никакъв начин не успява да надхвърли постулатите ѝ. Същевременно черпи аргументи от необичайно широк научен кръг. В мисленето му се свързват, от една страна, пражкият лингвистичен кръжок и Якобсон, а, от друга - Маркс, Юнг и Касирер. Той продължава опита на чуждата и френската етнология - функционализма на Малиновски, американската етнология, социологическите обобщения на своите предходници в *Колеж дьо Франс* от Дюркем до Мое.

Причината за съвременното сродяване на толкова хуманитарни науки, преживяло своята пролет в епохата на структурализма, трябва да се търси в кризата, обхванала хуманитарното мислене в края на миналия век. Конкретно изражение на тази криза е разколебането в универсалния инструмент на традиционното разбиране на света - на когнитивната двойка форма и съдържание. Двата термина дълго време се ползват абстрактно поради устойчивата представа за една универсална среда от идеи и съдържания и за един несложен в себе си индивид, който разбира или твори, като ги влага в неутрални форми. С разколебането на тази представа във втората половина на миналия век, с умножаването на човешките светове и особено с усложненото разбиране на индивида се комплицира и отношението между двете страни на познавателната двойка. Съдържанието започва да изглежда неясно и неподдаващо се на изследване, то дори отпада от ползването на науката. На свой ред формата се превръща в нещо сложно, исторически променимо, но същевременно определимо и анализируемо. Заговорва се за отношението на външна и вътрешна форма, която се оказва по някакъв начин заредена със съдържание, а на мястото на изпъденото и наблюдавано външно съдържание се настаняват подаващите се на формализиране и кореспондиращи с понятието вътрешна форма термини значение и смисъл.

След един период на търсене на връзката между индивидуалната форма на литературните текстове и индивидуалността на техните автори и развиване на идеята за езиковия израз на формата следва голямото събитие в този процес на смяна на когнитивните представи - Сосюр създава семиотиката, науката за знаковата природа на езика, универсалния носител на формите. Появява се понятието знак. По отношение на старото разбиране за форма то е по-ефективно

като познавателен инструмент, в него е изразена сложността на отношението между една външна и друга вътрешна страна. Знакът е, така да се каже, форма със заченато съдържание.

Голямата заслуга на Сосюр е, че създава методика за разбиране на зададената като кодово положение съдържателност, на означеността на знаците преди акта на ползването им за конкретно изразяване. Поставя се началото на едно научно мислене, което ще бъде в състояние да се занимава с творенето и разбирането като с един вид процес на индивидуално дооформяне на вече колективно оформена съдържателност. Но дори в епохата на структурализма в шейсетте години за това е още рано. В името на обективното и сложно вътрешно разбиране на значещите знаци, на обективното значение на формите извън ползването остават два обекта, чието включване на този етап би създавало объркване - самата реалност, към която се отнасят значещите знаци, и разбиращият или творещият индивид.

Епохата на структурализма се открива след продължителното време на субективност и ценене на индивидуалността, които се налагат с идеите на екзистенциализма след края на Втората световна война. Опряно основно на семиотиката на Сосюр и разработеното в модерната лингвистика понятие за структура, структуралистичното движение поставя началото на един нов обективизъм в хуманитарната област. В шейсетте години на нашия век то обновява методологично науките за човека, като им придава и по-обща идеологическа насока. От иначе научната идея за структура (система, чиито елементи се намират в зависимост помежду си и със самата система) следва не само позитивна увереност в познаваемостта на обектите, но и известен хипертрофиран обективизъм. Не без основание структуралистите биват критикувани от екзистенциалистичните и марксистките среди за пренебрегване на субективния фактор.

Макар и с обща методологическа база, структурализмът е твърде разнообразен в конкретните си проявления. Особено разнообразно е и самото разбиране за структура. Често то е лишено от обективистична окраска. Наистина за Леви-Строс структурата е даденост, един вид предопределеност на интелектуалното опериране. Но тя е нещо виртуално, което се попълва безкрайно в играта на кодовете, само рамка за едно безкрайно търсене. За Ролан Барт структурата е резултат на акта на познаването - копие на възпроизведения обект, към който е добавен интелектът на познаващия субект, нещо принципно различно от външния свят.

В по-ранния структурализъм действително се наблюдава тенденция към търсене на обективно дадената структура, към разкриване на диктуваната от нея детерминираност. По-късно акцентът се пренася върху проблематиката на смисъла и интерпретацията - структурата става все повече и повече образ на търсеция и опознаващия самия себе си интелект. Самият обект на наблюдението, опора за което е структурата, става интересен не със своята реалност или рационалност, а с функционирането си. И понеже предметът на структуралистичното издирване е не реалният свят, а начинът на възприемането му, в тази по-късна епоха интересът се насочва от опознаването му като схема към перипетиите на неговото функциониране.

В критическата дейност на Ролан Барт структурализмът отива още по-далече. Един вид напуска себе си, превръща се в игра на измъкване от структурата, от твърдата прегръдка на творбата, която спазва правилата на кодовото си изграждане. По-късният Барт се отдава на удоволствието на свободния текст, започва да изпитва интерес към поначало пренебрегнатия от Сосюровата семиотика реален дискурс и произвеждащ го субект. Макар и от същата школа като Леви-Строс, той прави обратното - бяга от парадигматичната структура в играта на многокодовия текст. Докато етнологът, така е и в *Ревнивата грънчарка*, извлича от обективната игра на митовете, играейки според правилата на дивото мислене, едрия метакод на виртуалната митология. И все пак и двамата не изоставят основната предпоставка на Сосюровото мислене - изследваните текстове нямат външен смисъл или ако имат някакъв социален или индивидуален смисъл, то той не се смята за достъпен за определяне. Може да се изследва страната на езика и кода, но не и речта и съобщението.

В една ценна класификация Ролан Барт различава три основни проявления на знаковото въображение и оттук три насоки на семиотичното изследване на смисъла - символично, което се занимава с отношението между означаващото и означаваното в знака, парадигматично, което определя смисъла като сложно хомологично отношение между система от означаващи и означаеми, и синтагматично, което търси смисъла на равнището на разгръщането на знаците в дискурс. Структурализмът се свързва с прехода от символичното към парадигматичното съзнание. Именно то е определящо за трудовете на Клод Леви-Строс.

Показателно е, че Барт не смята за възможно съчетаването на трите подхода в обща дейност. Сякаш бележещи отделни епохи на структуралното въображение, в най-добрия случай те могат да се допълват. Като търси значението на знака в дълбочина, символичното съзнание потъва в отделния знак и превръща в основен и единствен един от аспектите на смисъла. Това е характерно за етнолозите от поколението на Фрейзър и за психоанализата на Фройд и Юнг. Парадигматичното съзнание разглежда не реалните, а виртуалните знаци в мрежата на пораждащите се между тях отношения. Така то постига структурата, което ще рече перспективата за трайно стереотипно осмисляне на пораждащите се текстове. В сравнение със символичното подхождане към знака то е по-сложно и по конкретно.

Гоненето на смисъла в системата на мислене, построена от Сосюр, спира дотук. Синтагматичното изследване отправя според Барт към идеята за променливост и употреба на знаците. Смисъл има, додето има код. Синтагматичното съзнание, казва Барт, пренебрегва означаемото. То е поле на текста, на играта по измъкване от уловките на структурата. Текстът, речта, съобщението са индивидуално производство за индивидуална употреба. Единственото, което може да се изследва в тях, е разгръщането на някаква парадигма в стереотипна, доставяща удоволствие арматура. Свърхиндивидуалната игра на текста в свободната интертекстова среда в късния Барт и свърхинтелектуалната игра на логическите операции в арматурата на текстовете, която занимава Леви-Строс, са породени от един и същи импулс - от границите за улавянето на смисъла, поставени от Сосюровата семиотика. Играта и структурната логическа формула компенсират липсващата в тази семиотика предпоставка за

изследване на смисъла на равнището на реалното изречение и оттук на външното отнасяне на знака в един реален контекст. Френският структурализъм остава привързан към сферата на виртуалния смисъл на кода.

Как е проявена тази ситуация в *Ревнивата грънчарка*?

На едно място Леви-Строс нарича своя подход „хипотетикодедуктивен“, което ще рече, че извежда в началото на изследването изводите си като един вид хипотеза, след което я проверява в множеството от факти, за да я формулира наново накрая. Хипотезата е, така да се каже, и средство, и цел на този вид изследване. Ето как е определена задачата в *Ревнивата грънчарка*. Предметът не е идеологията на грънчарството по света, а три проблема: най-напред един практически - аналогията между митовете на тази тема от двете Америки; тези аналогии, които не могат да се обяснят с реални контакти, ще позволят да се изведе логиката на митовете, представяща се като ефикасна формула; най-после авторът ще покаже какво отличава структуралния анализ от психоанализата и ще се занимае с митическото мислене изобщо. Митическото или дивото мислене изглежда преодолян начин на интелектуална дейност, но може би се поражда винаги когато духът се пита какво представлява значението, твърди Леви-Строс.

Така че конкретният етиологичен предмет на книгата е само средство, за да се излезе в простора на една обща проблематика. Вярно е, че той е разгледан изчерпателно и общите проблеми са сякаш средство за неговото анализиране. И все пак възниква въпросът, в какъв смисъл са конкретно изследване направените в първите дванадесет глави на книгата аналогии. Подобно изследване не би ли трябвало да остава при своя предмет, а не да се отдава на общи методологически въпроси? Какво би станало с многообразието от научни области, ако деятелите им наблюдават в тях така зорко като Леви-Строс основанията на своето мислене? Няма ли да се разрушат по този начин границите между отделните области и те да се претопят в обща теоретична дисциплина?

Движейки се в джунглата на толкова аналогии, опозиции и комутации, в дванадесетте глави на книгата Леви-Строс следи функционирането на виртуалния мит за грънчарството, показва, че той съществува в целостта на една конкретна митология, чиято основна задача е оформянето на основната опозиция, проблем на митическото мислене - на природа и култура. В емпиричната част на *Ревнивата грънчарка*, ако изобщо може да се каже така за книгата на Клод Леви-Строс, е представена една конкретна митическа продукция в ареала на двете Америки, странните връзки между проблемите на грънчарството, богинята на глината, семейната ревност, една птица и един род маймуни. В обичайната за всяка митология мрежа от опозиции и корелации е показано как метафората за нещо се смесва с него и как външните и функционалните подобия водят до съотнасяне на пръв поглед на различни неща - в случая на храната, екскрементите и глината. Светът на първобитното съзнание е отворен, без граници за операции, един свят на обилие от същества и сили, на които е осигурен безкраен ресурс от начини за преход, свързване и попадане в непрекъснатост. В този смисъл, ако основната грижа на дивото мислене е да отграничи страните от природата и културата и по този начин да структурира света, на друго равнище то осигурява и обратното - тяхното свързване в непрекъснатост.

Откритите аналогии позволяват на Леви-Строс да покаже преводимостта на мотиви като „хората са направени от глина”, „хората се хранят първоначално със земя, а после с друго, което се приготвя в гърне, направено от земя”, „гърнетата се майсторят от жени”, „грънчарката е ревнива спрямо тайната на мъчния занаят”, „ревността е един вид задържане на своето” и т. н. Сякаш става дума за паралелен мит на вече изследваната в *Митологика* парадигма -битката на хората и не-хората за владеенето на готварския огън. *Ревнивата грънчарка* се занимава с подобен космически спор - за грънчарската глина. Но в областта на митологията нищо не може да бъде само конкретно, без да е общо, или само едно, без да е друго. Както противопоставянето на козодоя и ленивеца е един вид опериране с категориите орална алчност и анална несдържаност, така и за произхода на грънчарската глина не може да се говори, без да се разискват особеностите на грънчарството и на грънчарите. В края на краищата става ясно, че не става дума за мит с определена тема и отграничимо съдържание, а за логически отношения, за трансформационна формула, която може да поеме голям брой реални съдържания. Леви-Строс се интересува именно от формулата, от структурата.

В тринадесета глава, наречена „Природа на митическото мислене”, френският етнолог прави същото, което в останалите дванадесет глави, само че с по-голяма откритост на принципите. От една страна извежда изводите по изследваната тема, но, от друга, ги обръща към по-общата проблематика за характера на митическото мислене. Да припомним основните му черти според старото обобщение в Дивата мисъл. Своеобразна наука за конкретното, митическото мислене работи не с понятия, а с образи-знаци по системата на т. нар. бриколаж, един вид формула за подмяна на едни проблеми с други с оглед на решаването на реални задачи. Дивото мислене е аналитично и синтетично едновременно, моментите на наблюдение и интерпретация в него не са отделни.

Анализите в *Ревнивата грънчарка* допринасят за нанасянето на нови щрихи в тази характеристика. Всъщност става дума за придаване на по-голяма гъвкавост на старите формулировки. Ако митическите кодове са естествена система за дешифриране, казва Леви-Строс, митът представлява комбинация от кодове, той изработва по този начин метакод, с който си служи като със свой инструмент. Митът поставя проблем и го разглежда, като показва, че той е подобен на други проблеми. Една игра на оглеждане, на която не отговаря реален обект. Целта на митическия разказ не е познаването на определен проблем, нито отделното му интерпретиране, а търсенето на решение, което се изразява основно в успокояване на действително напрежение.

На свой ред и това решение не се отнася само за определен проблем, защото улавяната успокояваща съзнанието универсална структура има общ характер и може да се наложи върху много проблеми. Както и в случая, интересът към връзката между произхода на огъня и глината и свързането им със заменимите процеси на смилането на храната в човешкото тяло и нейното приготвяне, първият - физиологичен, а вторият - културален, налага въвличането на конкретни представи за устрояването на света, но, от друга страна, опира и до изработване на един вид обща диалектика на външно и вътрешно, на форма и съдържание. Тези термини не са инструменти за анализирането на темата, а по някакъв начин резултат на анализирането и също тема на митическия разказ. Напреженията, които

изпитва в своя конкретен свят разказващият и слушащият митове човек на традиционното общество, се успокояват именно от откриваните общи структури на човешкия интелект. Питайки се за външните неща и бягайки от проблематичността им, човекът, ползващ митове, открива в тях най-добрия възможен лек - предметените структури на своето собствено рацио.

В последната, четиринадесета глава въпросът за характера на митическата мисъл се допълва с критика на съвременното интерпретиране на митовете в кръга на фройдовата психоанализа. Според Леви-Строс подходът на Фройд и на първобитните си кореспондират. Психоаналитичното тълкуване на историята на Едиповото семейство е вариант на продължаващия да работи мит за Едип, който непременно трябва да се вземе предвид, когато се изследва общата структура на мита. Така стоят нещата и с фройдовата теза за връзката между инцеста и появата на обществото - в основата си тя е един вид митологическа интерпретация, повтаряща скритите твърдения, откривани и в приведените за пример митове на южноамериканското племе хиваро.

Основната грешка на Фройд според Леви-Строс е, че абсолютизира психоорганичния код. В това отношение първобитните митове са по-ефикасни. Те комбинират зададената от психоорганичния код опозиция на орален и анален характер с парадигмите и на други кодове. Значението на символите в първобитните митове е резултат от пресичането и взаимната преводимост между използваните кодове. Оттук произтича и относителната, а не реалната означеност на отделните символи. Докато Фройд вярва в твърдото им значение. В повечето случаи той очаква, че зад множеството означаващи се крие определено означаемо. Оттук и погрешната насока на психоаналитичното тълкуване на сънищата. Отделните символи в съня според Леви-Строс не означават нищо определено. Смисълът на съня трябва да се търси в отношението между тях. Но и то не сочи нищо реално, а има позиционен характер. Сънят е един вид операция по преодоляване на хетерогенността на използвания материал и подчиняването му на дисциплината на една граматика.

Подобна е и задачата на подреждането на символите в едно художествено произведение. Също като в съня те не отговарят на определеното означаемо, както и цялото произведение също като мита не разполага с истината на едно привилегировано съдържание. Именно в тази връзка Леви-Строс разглежда успоредно трагедията на Софокъл *Едип цар* и комедията на Лабиш *Сламената шапка*, две произведения достатъчно отдалечени във времето и с различен характер и дух. Макар и проведено някак на шега, сравнението определено внушава, че двете пиеси имат стойност с формата си, по-скоро със стереотипа на съдържащата се в тях синтагма, отколкото с определено съдържание. *Едип цар* и *Сламената шапка* дори могат да се разглеждат като една пиеса, защото реализират една и съща формула за преобразуване на начално множество от членове в друго крайно множество, каквото представлява операцията на структурата. Колкото по-заплетено се осъществява тази структура, толкова по-голямо е интелектуалното удоволствие, изпитвано от общуващия с нейното изражение. Текстовете на литературата и устните митологически разкази са като увеличителни огледала, в които се отразяват механизмите на човешката мислителна практика.

Може ли да се критикува тази система на мислене? Разбира се. Това е правено многократно. Но критикуването преценка е един вид вънпоставяне, вънпоставянето - попадане в нов метакод, което ще рече и нова, идеологическа позиция поради неизбежната ангажираност на други, които също я изповядват. Мисленето на Клод Леви-Строс също е идеологически ограничено. Тъкмо поради изключителния ръст на делото на френския етнолог то вече има стойност на паметник за гледната точка на една епоха, бягаща от повърхностно разбиране на съдържанието на текстовете на човешката култура и интересуваща се от начина на тяхното вътрешно функциониране. Огромен е когнитивният принос на това мислене дори само поради осъзнаването на факта, че каквото и да познаваме, правим това през лупата на отдавна работещ инструмент, на самия език. Едно от нещата, в които постоянно убеждава Клод Леви-Строс, е, че няма място за песимизъм относно възможностите на езиковата, а оттук и на вторичната езикова, на митическата продукция. Те са практически неограничени.

Доколкото бележат цяла интелектуална епоха, Сосюровата семиотика и структурализмът, позволили да се мисли за текстовете на културата като за продукция на един общ свързващ език, правят това за сметка на изоставени и ненаблюдавани зони. Всяка епоха има своите акценти, предпочитана гледна точка, която освен съзнато и научно се поддържа и несъзнато идеологически. Такава изоставена област на наблюдение за епохата на Сосюровата семиотика, както се каза в друга връзка, е външната реалност, референтът, областта на отнасянето на знака, която предполага преход от системата на вътрешния смисъл към външното значение в хода на една или друга употреба. Именно към тази оставена на страна зона се насочва вниманието на хуманитарната наука в последвалото време.

Това става на основата на по-конкретната семиотична система на Пиърс и на постиженията в американската лингвистична школа. Най-общо казано, постига се гледна точка и термини за улавяне на надстрояващия се над виртуалното ниво на обективната езикова структура смисъл на реалните изказвания. Особено значителен в това отношение е приносът на семантиката на Пол Рикьор. В крайна сметка се достига до дискурсивна методика за изследване на структурата на реалните изказвания. Става наблюдаема отпадналата от полезрението на Сосюровата семиотика област на речта, на дискурса като събитие на езика. В този план актът на разбирането се конкретизира в един вид проследяване на сложния преход от нивото на виртуалните структури в текста към равнището на реалните му значения в акта на някаква употреба.

Наистина няма място за критика. Критическите позиции към мисленето на Клод Леви-Строс са не друго, а излаз на интелектуалната епоха на Сосюровата семиотика. Като всяко друго подобно време на обвързване с принципи и то компенсира своите подвизи с неизбежни ограничения. Днес става все по-ясно, че наложени от следването на една санкция спрямо външната действителност, те се изразяват в култ към текста и бягане от външния контекст. В мисленето на Ролан Барт и Юлия Кръстева това води до идеята за интертекста, в мисленето на Клод Леви-Строс до тезата за митологията - контекст на мита.

Но липсващият реален контекст налага и идеята за недостатъчната определеност на реалните текстове. За тях започва да се мисли като за чисто игрова продукция или като за реализиращи единствено свръхструктурата на трайни

логически инварианти, какъвто е случаят в структуралната методика на Леви-Строс. Несъмнено *Един цар* и *Сламената шапка* могат да се съберат в обща арматура с криминалния роман, но това е само един универсален план за означаване, наистина достъпен за всякого и при всякакви условия. Специално при *Един цар* на Софокъл той изглежда страничен за основната задача чрез трагедията да се потвърди едно реално историческо разбиране за свят. По някакъв начин то е отпечатано в посланието на текста. Също като улавянето на общата логика на обсъжданата от Леви-Строс структура и това разбиране е свързано с удоволствие, един вид припознаващо утвърждаване на общото, свързващо всички зрители, разбиране за света.

Така че отхвърлянето на външния контекст в епохата на френския структурализъм може да се тълкува като следствие от липсата на идея за свързаността на всички индивиди в общността на определен, задължително споделян възглед за свят. Липсата на интерес към външната реалност и нейното функциониране като зададена идеология в традицията на Сосюровата семиотика довежда в един момент до криза, изходът от която е парадоксалното ѝ свръхпризнаване. Най-добрият пример е напускането на полето на семиотичните занимания от нашия именит сънародник Цветан Тодоров и обръщането му към проблемите на живата идеология.

Силата на съвременната хуманитарна наука е в следването на общия път към все по-конкретни твърдения и инструменти. Може би става дума за една все още начеваща революция в европейското мислене. Мястото на Клод Леви-Строс в нея е изключително престижно. Той е между пионерите на решителния отказ от разделянето на науките на емпирични и теоретични и от надзора на каквато и да е метафизика.